

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ХРИСТІЯНСТВО ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ ТА ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МОЛОДІ»**

УДК 386.29(4Укр)

ББК Т-3 (Укр-4Дон) 52-41

Євсеєнко С. А.

**ДО ІСТОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПЕРШИХ
ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМІВ НА ТЕРИТОРІЇ ЗАЙЦІВСЬКОЇ,
ЗАЛІЗНЯНСЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ВОЛОСТЕЙ БАХМУТСЬКОГО
ПОВІТУ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ XVIII –
ПОЧАТОК XX СТ.)**

У статті робиться перша спроба наукового осмислення й дослідження зазначеної проблеми. На основі значної кількості фактичного матеріалу автор розкриває мовою документів маловідомі сторінки історії виникнення 3й розвитку перших православних храмів на території сучасної Горлівки – Свято-Вознесенського в селищі Байрак, Свято-Покровського в Зайцево, Архистратига Михайла і Свято-Миколаївського на землях села Залізного наприкінці XVIII – на початку XX ст.

У сучасному житті суспільства спостерігається активізація церковних процесів, спричинених різними факторами, передусім, – міцною православною традицією, що стала складовою української ментальності, природною необхідністю заповнення світоглядного вакууму, що утворився після краху комуністичних ідей. Усе це призвело до збільшення кількості церковних громад, поповнення прихожан храмів людьми різного віку, зростання уваги до релігійних традицій та соціальних процесів, пов'язаних з цими проблемами. Але, на жаль, це не стосується історії, оскільки на регіональному рівні історія православних храмів нашого краю предметом наукового дослідження так і не стала.

Ми маємо поодинокі спроби висвітлення фрагментів історії виникнення православних храмів у роботах місцевих краєзнавців П. Яковенка та А. Шевченка, але предметом наукового вивчення обрана нами проблема так і не стала [1].

Свято-Вознесенський храм є найдавнішою церквою нашого краю. Знаходиться він на території селища Байрак. На час будівництва село Государів Байрак – велике й багате. Воно належало до числа значних і найстаріших населених пунктів Бахмутського повіту Катеринославської губернії. Слово «байрак» означає «ліс в яру». Першими поселенцями в Байраці були запорізькі козаки. Тут знаходились їх зимівники. У 1770 році за розпорядженням Бахмутської провінційної канцелярії слобода Байрак була віддана під поселення іноземному народу – православним валахам. У 1780 році в слободі Байрак нараховувалось 305 чоловіків і 335 жінок [2]. Пізніше, після того, як було введено губернське управління, Байрак став волосьним селом.

У донесенні Преосвященному Амвросію від 2 липня 1792 року Бахмутське духовне Правління характеризувалося так: «Ведомства здешняго села Государев Байрак жители поданным в сие Правление

прошением прописывая, что заложенная по благословию Вашего Высокопреосвященства в том их селе во именование Вознесения Господня церковь деревянным зданием строением совсем окончена и церковным благолепием украшена, также сосудами, книгами и прочими утварями снабдена, – просят о освидетельствовании оной церкви и утварей и о представлении к Вашему Высокопреосвященству, со испрошением на освящение церкви божественного антимиаса и благословительной грамоты.. О чем Бахмутское духоаное Правление Вашему Высокопреосвященству донося, о выдаче на освящение ... Вознесенской церкви благословительной грамоты и божественного антимиаса испрашивает милостивой архипасторской резолюции» [3].

За цим донесенням Преосвященний Амвросій Катеринославський резолюцією від 20 липня 1792 року благословив у слободі Государів Байрак освятити новоспоруджену Свято-Вознесенську церкву і дозволив видати для цього новий освячений антимиас (шовкове покривало із зображенням покладання Христа в домовину та зашитими рештками святих мощів, які використовуються під час обряду Євхаристії – С.Є.).

Зі спогадів Феодосія (Макар'євського) дізнаємося, що головними діючими особами під час будівництва церкви в Государевому Байраці, вкладниками і фундаторами були: слобідський старшина Василь Цуканов, збирач податків Іван Денаєв, Іордан Мангулов, Григорій Бердяга та інші [4].

15 жовтня 1793 року Бахмутський протоієрей Петро Расевський за належним церковним чинопслідуванням в казенній слободі Государів Байрак освятив новоспоруджену Вознесенську церкву і відкрив в ній богослужіння і священнодійство. Ця дерев'яна церква проіснувала до 1834 року.

У 1834 році жителями волосного села Государів Байрак побудовано нову кам'яну церкву. Знаходилась вона в декількох метрах від дерев'яної церкви. Будували її українці, волохи, молдовани, росіяни, тобто все православне населення села. Товщина стін сягає 1,5 метра. Вона частково збереглася до наших днів. Це найдавніша кам'яна споруда в нашому краї, яка збереглася до сьогодні.

У 1873 році на кошти прихожан церква була перебудована. До половини кам'яна, восьмерик, купол дерев'яний, престол один – на ім'я Вознесіння Господнього. Особливо шанована святиня – ікона Божої Матері з назвою «Достойно есть». У 1908 році тут нараховувалось 2897 чоловіків та 2591 жінок-прихожан. У церкві працювали три священники. Перший священник – Іван Олексійович Воблієв, закінчив духовну семінарію, нагороджений орденом святої Ганни 3-го ступеня. Одержував зарплату 108 крб. Другий священник – Фадей Георгійович Каніблоський, закінчив Катеринославське духовне училище. У цій церкві працює з 1895 року. Одержує платню 80 крб. Третій священник – Олексій Володимирович Феодол, закінчив духовну семінарію, нагороджений скуфією. Працює на громадських засадах, заробітну платню не отримує. Також в церкві було три псаломщики. Григорій Пимонович Бондаренко, 26 років, працює з 1907 року, одержує платню 40 крб.; Олексій Іонович Ломакін, 48 років, учитель співів, працює з 1904 року, одержує платню 27 крб.; диякон Ілля Іларіонович Шишков, 23 років, працює з 1906 року, заробітну платню не отримує, працює на громадських засадах

У 1913 році нараховується прихожан: 3864 – чоловічої статі та 3532 – жіночої, охрещено – 665 осіб, вінчалось – 112, поховано – 306. У приході зареєстровано 61 сектант-євангеліст спільної статі. Церковної землі – 120 десятин в 7 верстах, дає прибуток в розмірі 1500 крб. Кружечний прибуток – 3400 крб. При церкві є три будинки для священників і один для псаломщика. Ще для двох псаломщиків будинків немає. Шкіл в селищі – 6: одна – церковно-приходська і п'ять земських. З 1900 року під церковно-приходським опікунством приходу в районі перебуває шахта Російсько-Бельгійського товариства (нині це шахта ім. Калініна). До церкви приписаний Миколаївський молитвений будинок в селі Віровка. Місцевість висока і суха. Причт (штат): 3 священники і 3 псаломщики, з яких один священник і 1 псаломщик проживають в селі Віровка. Перший священник Юхим Нестеров Зайцев. 31 рік. Закінчив духовну семінарію; псаломщик з 1907 року, священник з 1912 року, нове місце друге з 1912 року. Одружений, три малолітніх дитини. Казенне жалування – 105 крб. 84 коп. Другий священник Микола Трифонов Попов. 26 років, закінчив духовну семінарію; священник з 1913 року, нове місце перше. Одружений, без дітей. Казенне жалування – 78 крб. 40 коп. На початку 30-х років ХХ ст. церкву закривають. Знімають дзвони, зносять куполи. Приміщення церкви радянська влада використовує під склад зерна. У роки Великої Вітчизняної війни, в 1942 році, німецька влада дозволила православній общині знову відкрити церковну службу в Свято-Вознесенській церкві. З того часу церква вже більше не закривалася. У 1956 році в церкві був проведений ремонт, але радянська влада не дозволила побудувати дзвіницю і купол над церквою. На початку 80-х років біля церкви побудована дзвіниця. У 2013 році виповнилось 220 років Свято-Вознесенській церкві, але ніяких урочистих церемоній не було. Ще одним із найстаріших в нашому краї є Свято-Покровський храм. Так, у 1776 році губернатор Азовської губернії Василь Олексійович Чертков, об'їжджаючи наш край, велів в урочищі Жований Ліс, балках Сухий Яр і Житній Яр організувати державну військову слободу, яку назвали Зайцеве. Основою нового поселення стали зимівники та хутори запорізьких козаків на річці Бахмут. Ці зимівники були відомі ще з кінця XVII століття, а у 1778 році сюди переселились сім'ї з Полтавської та Чернігівської губерній [5]. Надзвичайно важкі умови життя в нашому краї висували на перший план людей кмітливих і енергійних. До таких належав і один з перших поселенців – Микита Якович Дев'ятилов, іменем якого названа південна частина села Зайцево і станція на залізничній дорозі. За легендою, яка дійшла до наших днів, першим поселенцям слободи Зайцеве, запорізьким козакам, на мальовничому схилі балки Житній Яр, поблизу джерел з чистою водою, напередодні великого свята Покрови явилася народу ікона Божої Матері – заступниці і покровительки запорізьких козаків. Саме на цьому місці й вирішили побудувати церкву на ім'я Покрови Пресвятої Богородиці. Микита Дев'ятилов, разом з виборними сільського сходу, організував збір коштів, на якій придбали в селі Маяки дерев'яну церкву. Перевезли її в Зайцеве, і звернулись в Бахмутське духовне Правління за дозволом на побудову. Так, у листі Бахмутського духовного Правління Катеринославської єпархії від 13

лютого 1794 року преосвященному Гавриїлу йшлося: «Бахмутского уезда казенной деревни Зайцевой общество поселян, поданным мне прошением изъявляя намерение свое соорудить в той деревне Зайцевой церковь во имя Покрова Пресвятыя Богородицы, к чему уже как все лесные материалы, так и церковная утварь имеется в готовности, просят о исходатайствовании у духовной власти позволения на сооружение оной; поелику жители, не имея вблизи церкви, претерпевают в исполнении христианских обрядов крайнюю нужду; в оной же деревне состоит дворов 120, в них душ мужеска 343, а женска 330, а всего 673 человека, препровождая у сего в оригинале прошение означенного общества поселян и план церковной отмеженной земли, вашего Высокопреосвященства покорнейше прошу о построении в помянутой слободе церкви во имя Покрова Пресвятыя Богородицы, преподать архипастырское еще благословение и меня удостоить о том благосклонным известием» [6].

При розгляді всіх обставин цієї справи і наданих до неї довідок преосвященний Гавриїл резолюцією від 17 лютого 1794 року дозволив у казенній слободі Зайцевій, вона ж Микитівка, побудувати дерев'яну церкву на ім'я Покрови Божої Матері. Того ж 17 лютого з Катеринославської консисторії у Бахмутське духовне Управління з приводу цього питання було відправлено наказ. 1 жовтня 1794 року Бахмутський протоіерей Петро Росевський соборно, за належним церковним чиноположенням, в слободі Зайцевій освятив місце під церкву, поклав закладку на її будівництво, і на місці робіт встановив хрест [7].

Репортом від 10 вересня 1795 року Бахмутське духовне Управління доносило преосвященному Гавриїлу: «Бахмутского уезда слободы Зайцевой, жители в поданном в сие Правление прошении прописали, в оной же слободе строящаяся вновь деревянная во имя Покрова Пресвятыя Богородицы церковь строением приведена к окончанию и внутренно иконостасом, книгами, ризницею и прочими вещами снабдена без недостатку и тем изготовлена к освящению, – просят о испрошении божественного шелкового антиминса и на освящение сказаного храма, архипастырского благословения: какие ж в оной церкви имеются утвари, при сем прилагается опись. А потому Вашему Высокопреосвященству о выдаче на освящение во оной слободе Зайцевой Покрова Богородицы церкви шелкового святого антиминса духовное Правление представляя, испрашивает архипастырской резолюции» [8].

Згідно з рапортом, преосвященний Гавриїл резолюцією від 21 вересня 1795 року дав благословення протоіерею Стефану Ревуцькому освятити в слободі Зайцеве-Микитівка новозбудовану Свято-Покровську церкву, і дозволив видати для цього новий освячений антимінус. 8 жовтня 1795 року із Катеринославської консисторії відправлений в Бахмутське духовне Управління наказ про це.

8 листопада 1795 року протоіерей Стефан Ревуцький соборно, за належним церковним чиноположенням, в слободі Зайцеве освятив новозбудовану Свято-Покровську церкву, відкрив у ній богослужіння і священнодійство [9].

У зв'язку з нестачею професійних священнослужителів Бахмутське духовне Управління вимушене було залучати служити на ниві Христовій

найбільш освічених і знаючих церковні обряди людей. Так, в серпні 1795 року звільнений від справ Бахмутського земського суду колежський регістратор Михайло Уманський розпочав промоцію посвячення в слободу Зайцеве, і 28 жовтня 1795 року був направлений туди священнослужителем. Дерев'яна церква Покрова Пресвятої Богородиці в слободі Зайцеве прослужила майже 70 років. На початку 60-х років XIX століття перед жителями с. Зайцево постало питання про будівництво нової, вже кам'яної церкви.

Так, протягом 1863–1864 років було побудовано нову церкву з місцевого каменю, зали кам'яні, а верх – дерев'яний, з одним престолом – на ім'я Покрова Пресвятої Богородиці. Церкву будувала приїжджа артіль цегельників і теслярів – професійних спеціалістів на кошти прихожан за підтримки і допомоги всього населення Зайцево-Микитівка. Кожний двір в селі повинен був обробити певну кількість місцевого каменю для стін церкви. Також кожний двір здав не одну тисячу курячих яєць для приготування суміші розчину для міцної кладки [10].

По завершенню будівництва й освячення церква Покрова Пресвятої Богородиці стала однією з найбільших і найкрасивіших у нашому краї. На всю округу славилися церковний дзвін та церковний хор, а на богослужіння приїжджали і приходили поселенці з навколишніх сіл та хуторів.

У 1908 році в приход Свято-Покровської церкви входили: село Зайцево – 797 дворів, 3188 чоловіків і 2871 жінка; село Параскавівка – 10 дворів, 41 чоловік і 32 жінки; село Озерянівка – 10 дворів, 42 чоловіки і 32 жінки; село Миколаївка – 9 дворів, 38 чоловіків і 39 жінок; хутір Байрацький – 53 двори, 264 чоловіків і 209 жінок. Усього в приході було 879 дворів, 3573 чоловіки та 3183 жінки, а всього 6756 прихожан. Церковну службу в Зайцево проводили: перший священик Андрій Олександрович Феодосьєв, закінчив Катеринославську духовну семінарію, благочинний Бахмутського округу, опікун церковної школи та школи грамотності, депутат з'їздів духовенства, нагороджений на престольним хрестом; другий священик Мар'ян Григорович Верецький, закінчив курс духовної семінарії, викладач закону Божого; позаштатний священик – Віссаріон Феодосьєв, 77 років. Також в церкві були два псаломщики: Павло Васильович Діаконов, закінчив курс церковно-учительської школи, та Симон Дмитрієв Попов, закінчив Бахмутське духовне училище. Просфорня – вдова Марія Діаконова [11].

На 1913 рік ми находимо свідчення, що село Зайцево-Микитино входило в склад Залізнянської волості, і на його території була Покровська церква: стіни кам'яні, верх – дерев'яний, побудована в 1863 році; поблизу церкви садиба священика. Нараховувала прихожан: 3888 осіб чоловічої статі та 3326 – жіночої статі. Охрещено 554, вінчалось 182, поховано 234, євреїв 3 сім'ї; церковна земельна садиба 780,5 квадратних сажнів, орної землі 95 десятин, землю обробляє притч; капітал притчу – 14943 крб. 34 коп., кружковий прибуток – 3454 крб. 44 коп.; шкіл три: одна церковно-приходська, одна земська 2-х класна і одна земська 1-но класна; церковно-приходське опікунство з 1888 року; виселки: Параскавівка Азарянка, Миколаївка, Платонівка, Байрацькі хутори. Місцевість висока, суха. Притч: 2 священики, 2 псаломщики.

Перший священик – Андрій Олександрович Феодосєв, 51 рік, закінчив духовну семінарію, псаломщик з 1885 року, священик з 1888 року, нове місце перше, одружений, 4 дітей, 3 з яких навчаються. Казенне жалування – 108 крб. Другий священик – Тіт Євдоким Кашенко, 32 роки, закінчив духовну семінарію, псаломщик з 1906 року, священик з 1908 року, нове місце перше, одружений, бездітний. Казенного жалування немає.

Псаломщик – диякон Симон Дмитрієв Попов, 54 роки, з трьохкласного духовного училища, псаломщик з 1890 року, одружений, 8 дітей, 5 при ділі, 3 навчаються. Казенне жалування 40 крб. Другий псаломщик – Павло Васильович Діаконов. 37 років, псаломщик з 1896 року, одружений, 4 дітей. Казенне жалування 27 крб.

Церковний староста: Костянтин Шликов. Продано свічок 64 пуди. Вдова священика Марія Діаконова одержує допомогу на опікунство 60 крб. Позаштатний священик Віссаріон Феодосєв одержує опікунську допомогу – 60 крб. [12].

За часів радянської влади для Покровської церкви настали трагічні роки. У кінці 20-х – на початку 30-х років церкву закривають. А в 30-ті роки церква була зруйнована комуністами і комсомольцями. Пізніше залишки храму хотіли пристосувати під клуб. Почали в ньому показувати кінофільми, але звучання було таке, що нічого не можна було розібрати. Не вдалося використати храм і під театр. Тоді пристосували його під склад. А огорожу, якою було обнесене церковне подвір'я, зняли, й огородили в Горлівці парк ім. Горького. Так і залишились до наших днів її руїни. У 30-ті роки ХХ століття приміщення церкви було насильно відібране у православної общини і використовувалось під школу. У роки Великої Вітчизняної війни православна община відновила свою діяльність й існувала до 1962 року. У кінці 80-х років розпочалась спроба відновити церкву. У 1989 році Покровський православний прихід знову відродився і розпочав свою діяльність. У 1991 році міською владою Горлівки було виділено 60 тис. крб., утверджено проект реставрації головного корпусу Свято-Покровського храму. Голова Микитівської райради сказав: «Якщо реально оцінювати економічну ситуацію, якщо бути чесним і відвертим, то зараз зробити щось конкретно щодо храму важко. Питання про реставрацію Свято-Покровського храму доводиться тимчасово відкласти...». У 1991 році було споруджено невелике приміщення для церкви, яка називається Тихонівська. 13 вересня 1991 року в ній відбувається служба для прихожан села Зайцеве.

У 1994 році відзначалось 200-річчя Свято-Покровському храму в с. Зайцеве. 14 жовтня 1994 року – Свято Покрови Пресвятої Богородиці.

В 1796 році в «Бахмутском уезде села Железнага ... Архистратига Михаила церковь спроецием окончена и ко освящению уже изгтовлена...» [13]. А уже 16 декабря 1796 года Петр Расевский освятил новоосоруженную Архангело-Михайловскую церковь и открыл в ней богослужение и священнодействие [14].

На території нашого міста є ще один храм, знаковий для нашого міста – Свято-Макар'ївський. Так, 16 серпня 1878 року відбулось урочисте відкриття гірничого училищу імені С. С. Полякова навпроти прохідної машинобудівного заводу. В урочистостях брав участь і священик з села

Государів Байрак Микола Герцик. Саме він освятив приміщення училища, в якому також була і домова Макар'ївська церква. Приміщення училища являло собою великий триповерховий кам'яний будинок, вкритий залізом, який стояв окремо на досить високому місці біля станції Корсунь (зараз Горлівка) Курсько-Харківсько-Азовської залізниці. Нижній поверх було зайнято трьома спальними кімнатами, їдальнею, кухнею та кімнатою для сторожа. На другому поверсі було розміщено три класні кімнати, фізичний кабінет і церква. На третьому поверсі були розташовані хори для церковного співу [15]. Зараз збереглась тільки частина цього перебудованого в радянські часи будинку.

У церковний притч у 1895 році входили: священники Георгій Фонте і Віталій Лашкевич та дякон Дмитро Трофимовський.

Але вже у 1904 році у звітах управління Товариства Південно-Російської кам'яновугільної промисловості відмічається: «необхідно ... побудувати нову церкву, оскільки Макар'ївська не може розмістити достатню кількість прихожан, калькуляція на ці роботи вичислена в сумі 66 тисяч крб. До 31 грудня за цією статтею витрачено 8 тисяч 882 крб. 67 коп.» [16]. Отже, Свято-Миколаївський храм, розміщений недалеко від шахти «Корсунська коп' № 1», розпочали будувати в 1893 році. Відкриття храму відбулося 21 травня 1905 року в день Святого Миколи, коли було перенесено останки святителя Миколи до міста Бара (область Апулії на півдні Італії) в 1087 році. У 1905 році в приході Миколаївської церкви народилося 736 жителів; із них 374 хлопчики та 362 дівчинки. Народилося 14 близнят; підкидишів 2. Померло 367 жителів; із них 204 особи чоловічої статі та 163 жінки. Померло насильницькою смертю – 26 жителів. Церковний притч складалі: священники Михайло Муравйов та Михайло Кудрявцев; дякони: Еліодор Богородицький та Іоан Гаркаленко [17].

У 1907 році приход Миколаївської церкви складав: селище Горлівка – 429 дворів; населення: чоловіків – 1716, жінок – 1106; село Ксенівка – 53 двори, 215 чоловіків та 190 жінок; хутір Байрацький – 27 дворів, 108 чоловіків та 92 жінки; хутір Стінки – 34 двори, 139 чоловіків та 146 жінок. Притч храму: два священики та два псаломщики.

Перший священик Михайло Якович Муравйов, закінчив Катеринославську духовну семінарію; з 1882 року псаломщик а з 1883 року священик. У Горлівці з 1900 року працює в Макар'ївській, а з 1906 року в Миколаївській церкві. За бездоганну службу Михайло Муравйов був нагороджений скуфією. Другий священик – Григорій Федорович Федоров – закінчив Катеринославську духовну семінарію. У Горлівці з 1907 року.

Перший псаломщик, дякон Федір Іванович Богородицький, вчитель церковно- приходського училища. Другий псаломщик, дякон Іван Данилович Гаркаленко, закінчив духовне училище. Всі служителі церкви були одружені, мали дітей. Фонд заробітної плати складав 2400 крб.

У 1913 році Горлівка (селище) Залізнянської волості, Миколаївська церква, кам'яна, побудована в 1905 році. Особливо шановані святині: ікона Святителя Миколая, освячена на останках святителя в м. Бар, Тихвінська Божа Матір. Поблизу церкви садиба священика. Прихожан: 2014 чоловіків, 1866 жінок; охрещено 857, вінчалось 80, поховано 450. Католиків – 285 спільної статі, лютеран – 31 спільної статі, євреїв – 582 спільної статі,

магометан – 72, сектантів – баптистів – 17. Церковної землі немає. Капітал церкви у рентах, 2000 крб. Круговий дохід не зазначений. Квартири для двох притчів, які потребують ремонту [18].

Школи: одна двокласна і три однокласні М.Н.О., одна церковно-приходська, одна штейгерська, одне комерційне училище Міністерства торгівлі і промисловості. Братство на ім'я святого Миколая з 1904 року. Церковно-приходське опікунство з 1900 року. Шахти Південно-Російського Товариства. Поселення: Берестова – за 5 верст, Стінки – за 1 версту, Ксенівка – за 3 версти, хутір Байрацький – за 3 версти. Є стара церква на ім'я Святого Макарія Єгипетського, а також приписний молитовний будинок при шахті № 5. Місцевість суха, але не велика.

Притч: 3 священики і 3 псаломщики. Перше місце священика вільне (вакансія). Жалування від копальні 600 крб. Другий священик Григорій Федорович Федоров, 40 років, закінчив духовну семінарію з першим розрядом. Псаломщик з 1897 року, священик з 1900 року, нове місце друге з 1907 року. Одружений, один син, навчається. Жалування від копальні 600 крб. Третій священик Павло Іванов Іваненко, 38 років, закінчив духовну семінарію; псаломщик з 1898 року, священик з 1900 року, нове місце четверте з 1913 року. Скуф'я з 1911 року. Одружений, 3 дітей, з яких 1 навчається, а двоє – малолітні. Жалування від копальні 600 крб.

Псаломщик-диякон Іоан Давидів Гаркаленко, з 2-х класного духовного училища; диякон з 1906 року, нове місце перше. Одружений, 2 дітей. Жалування від копальні – 200 крб. Псаломщик Олександр Архипов Ігнатенко, 26 років, з церковно-учительської школи; псаломщик з 1909 року. Не одружений. Жалування 200 крб. Псаломщик Михайло Федоров Чернов, 22 роки, закінчив духовну семінарію; псаломщик з 1913 року. Не одружений. Жалування 200 крб.

У 30-ті роки ХХ століття храм закривають. Були розібрані куполи, притвори. Загальний вигляд храму зберігся частково. Після закриття церкви і до 1941 року вона використовувалась під лабораторію Доненерго. І тільки в період тимчасової окупації німецька влада дозволила відкрити службу в церкві. Куполи храму були відбудовані в 1942–1943 роках. Тоді ж православна община відновила свою діяльність. Остаточо приміщення Свято-Миколаївського храму відбудовано в 1989 році. У церкві був відкритий другий приділ на честь чудотворця Никона. У зв'язку з чим, у 1980 році храму присвоєно найменування «собор». Можливо, з часом, відкриють і третій приділ – на честь Тихвінської Божої Матері. Старожили розповідають, що ще до 1917 року, під час чуми в Горлівці, з цієї іконою ходили вулицями селища й вона захистила жителів нашого краю від чуми.

З липня 1994 року згідно з рішенням Священного Синоду Української Православної Церкви про поділ Донецької єпархії на дві – Донецько-Маріупольську і Горлівсько-Слов'янську, Свято-Миколаївський собор почав називатися кафедральним.

У підписаному Блаженним Володимиром, Митрополитом Київським і Всією України, листі № 68 від 11 квітня 1997 року дається таке пояснення щодо територіального поділу між Горлівською і Донецькою єпархіями Української Православної Церкви: «У відповідності з Рішенням Священного Синоду Української Православної Церкви від 29 липня 1994

року про поділ Донецької єпархії на дві самостійні: Донецьку і Горлівську, і реєстрації Статутів цих єпархій в Раді у справах релігійних організацій від 12 січня 1995 року і адміністративно-територіального поділу Донецької області дано пояснення: ...в склад Горлівської єпархії входять населені пункти таких районів: Краснолиманського, Слов'янського, Артемівського, Костянтинівського, Шахтарського, Олександрівського, Добропільського, Красноармійського, а також населені пункти, які входять в міські Ради обласного підпорядкування: Горлівського, Дебальцевського, Артемівського, Дзержинського, Добропільського, Дружківського, Єнакієвського, Кіровського, Костянтинівського, Краматорського, Краснолиманського, Слов'янського і Шахтарського.

До 1998 року Горлівсько-Слов'янську єпархію очолював єпископ Аліпій (Погредняк). З 1998 року – митрополит Іларіон (Шукало), а з січня 2007 року єпископом Горлівським і Слов'янським було обрано Митрофана (Нікітіна).

РЕЗЮМЕ

Это первая попытка научно исследовать названную проблему. В статье на большом фактическом материале автор раскрывает языком документов малоизвестные страницы истории возникновения и развития первых православных храмов на территории современной Горловки – Свято-Вознесенского в поселке Байрак, Свято-Покровского в поселке Зайцево, Михаила Архистратига и Свято-Николаевского на землях села Железного в конце XVIII – начале XX века.

Ключевые слова: Екатеринославская епархия, собор, церковь, паства, Горловка, епископ.

SUMMARY

This is one of the first attempts to research the problem under consideration. In the article using important factual material and the document language the author discovers the little-known pages of the history of the first orthodox churches development on the territory of modern Horlivka – the Church of the Holy Ascension in Bayrak village, the Church of the Patronage of the Mother and God in Zaytsevo village, the Church of the Archistratigus Michael and the Church of St. Nicholas on the territory of Zalizne village at the close of the 18th – at the beginning of 20th century.

Key words: Ekatarioslavka eparchy, cathedral, church, congregation, Horlivka, bishop.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Яковенко П. В. Храмы Горлівки / П. В. Яковенко. – Горлівка, 2002; Шевченко А. Так починалася Горлівка / А. Шевченко. – Горлівка, 1997.
2. Пірко В. О. Заселення Донеччини у XVI–XVIII ст. / В. О. Пірко. – Донецьк : Український Культурологічний Центр, 2003.
3. Феодосий (Макарьевский). Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. – Вып. 2. – Екатеринослав, 1880. – С. 44.
4. Там само. – С. 44.
5. Там само. – С. 46.

6. Там само. – С. 14.
7. Там само. – С. 14.
8. Історія Горлівки в документах і матеріалах. Частина перша / Упоряд. Сусліков В. Є., Шевлякова Т. Ю., Маслова Л. В. та інші. – Горлівка : Поліпрес, 2007. – С. 16.
9. Там само. – С. 16.
10. Там само. – С. 15.
11. Справочная книга Екатеринославской епархии на 1907 год. Екатеринослав, 1908. – С. 42.
12. Справочная книга Екатеринославской епархии на 1913 год. Екатеринослав, 1914. – С. 63.
13. Феодосий (Макарьевский). Материалы для историко-статистического описания Екатеринославской епархии. – Вып. 2. – Екатеринослав, 1880. – С. 64.
14. Там само. – С. 64.
15. Сборник статистических сведений по Екатеринославской губернии. Т. 2. Бахмутский уезд: Екатеринослав, 1886. – С. 291.
16. Отчет Правления Общества Южно-Русской каменноугольной промышленности за операционный период с 1 января 1902 года по 3 июня 1903 года. – СПб : Б.в., 1904. – С. 5.
17. ДАДО, ф. 374, оп. 1, спр. 7, арк. 229–230.
18. Справочная книга Екатеринославской епархии на 1913 год. Екатеринослав, 1914. – С. 66.

УДК 930 (477)
ББК Т63.3 (4Укр)

Захарова Л. М.

БЕРЕТЕЙСЬКА ЦЕРКОВНА УНІЯ 1596 Р.: ПЕРЕДУМОВИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

У статті на основі джерел, історіографічних надбань проаналізовано хід важливих подій, що передували підписанню Берестейського акту, у нерозривному зв'язку з політичною, соціальною і духовною історією українських земель у складі Литви і Речі Посполитої, рішення собору, їх наслідки в історичній перспективі.

Минуло майже 418 років з дня Берестейського собору, який проголосив унію Католицької і Православної церков. Унія, з одного боку, – явище церковне, з іншого, – найважливіша подія української і білоруської історії, що мала політичні і культурні наслідки. Унію неможливо охарактеризувати однозначно, вона, прямо і побічно, пов'язана зі складним державним, соціальним, духовно- культурним життям українського та білоруського народів. Спадщина Берестейської унії і сьогодні привертає увагу науковців, видатних релігійних діячів. Існування ж католицької церкви східного обряду актуалізує проблему стосунків між Православною і Католицькою церквами в наші дні.

З-поміж головних документів Берестейського собору чи не найважливішими є «Артикули, що належать до возз'єднання з Римською церквою». Вперше українською мовою вони опубліковані у виданні